

proiavlennia v Donbasse [Determination of the volume of mining work and assessment of copper ore production at the ancient workings of the Kartamysh ore occurrence in the Donbass]. *Materialy ta doslidzhennia z arkheolohii Skhidnoi Ukrainy*, 10, 213–219. Lugansk: SNU [in Russian].

42. Brovender, Yu. M. (2021). Donetskiy hirnycho-metalurhiinyi tsentr i vyrobnychi diialnosti skhidnoievropeiskoho stepu doby bronzy: porivnialnyi analiz vyrobnychoi diialnosti [Donetsk Mining and Metallurgical Center and Production Centers of the Eastern European Steppe of the Bronze Age: Comparative Analysis of Production Activity]. *Arkheolohiia i davnia istoriia Ukrainy*, 2(39), 109–118. Kyiv [in Ukrainian].
43. Brovender, Iu. M. (2008). O kharaktere i masshtabakh proizvodstvennoi deiatelnosti na Kartamyshskom gorno-metallurgicheskome komplekse epokhi bronzy [On the nature and scale of production activities at the Kartamysh mining and metallurgical complex of the Bronze Age]. *Problemy istorii i arkheologii Ukrainy: Materialy VI mezhdunarodn. nauchn. konf.*, 13. Kharkov [in Russian].
44. Brovender, Iu. M. (2012). Itogi issledovaniia kompleksa gorno-metallurgicheskikh pamiatnikov na Kartamyshskom rudoproiavlenii Donbassa [Results of the study of the complex of mining and metallurgical monuments at the Kartamysh ore occurrence in Donbass]. *Problemy issledovaniia pamiatnikov arkheologii Vostochnoi Ukrainy: Materialy III-go mezhdunarodn. istor. – arkheolog. nauchn. konf.*, 551–556. Lugansk [in Russian].

Одержано редколегією 17.05.2023 р.

Прийнято до друку 15.11.2023 р.

DOI: 10.61655/2708-1249.5(13).2023.130-139

УДК. 94(477.62):629-021.58

Євсеєнко С.А.

ГОРЛІВКА НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1940 – ПЕРША ПОЛОВИНА 1941 РР.)

Метою цієї наукової розвідки є гостра необхідність подолання існуючих старих радянських стереотипів, правдивого й об'єктивного зображення проблем періоду на початковому етапі Другої світової війни, а точніше – в 1940–1941 роках, у населених пунктах, які входили до складу Горлівки. Автор розкриває частину основних проблем розвитку виробничої та соціальної інфраструктури міста на основі використання широкого кола архівних матеріалів та статистичних даних. У цей період у Горлівці продовжується адміністративне реформування, місто поділяється на три райони, проходить процес удосконалення старих промислових підприємств, відкриваються нові, однак соціальна сфера залишається слабкою, що є усталеним для радянського режиму. Місто являє собою адміністративну одиницю з доволі потужним індустріальним

потенціалом (з переважанням видобувної, машинобудівної та хімічної промисловості) і водночас непропорційно слабким сільським господарством та легкою промисловістю, кволою соціальною інфраструктурою.

Ключові слова: Горлівка, реконструкція шахт, водогін, парк, соціальна структура.

Події Другої світової війни стали одним із ключових моментів у новітній історії нашої держави, з огляду на те, що саме на теренах УРСР відбулися основні бойові дій. Водночас саме Україна найбільше постраждала внаслідок окупації. Але, разом із тим, суперечливість та складність політичних та соціально-економічних процесів, що відбувалися тут у 1941–1945 рр., викликають необхідність об’єктивного та неупередженого їх дослідження. Однак, внаслідок того, що означені події у визначенні «Велика Вітчизняна війна» набули ключового значення для радянської, а потім і для російської ідеології та пропаганди, проблема її вивчення трансформувалася з дослідницької площини у площину ідеологічну та політичну.

Відтворення специфічних методологічних схем та тотальне обмеження доступу до джерел радянських часів визначили розвиток доволі специфічного типу «досліджень». Подолання необ’єктивності у вивченні історії Другої світової війни за останні тридцять років відбулося саме за рахунок руйнування ідеологічних стереотипів та залучення нового масиву джерел.

Водночас цей процес стосується головним чином досліджень, присвячених масштабним проблемам зазначеного періоду, натомість у галузі регіональної історії досі відчувається гострий дефіцит праць, що дозволили б скласти об’єктивну картину історії окремих населених пунктів у період війни та особливо – окупації. Дослідницькі напрацювання останніх років і впровадження у науковий обіг великого масиву маловідомих раніше джерел дозволяють поновому подивитися на сукупність процесів, які відбувалися також на території Донеччини в цей період.

Проблема, що вивчається, так і не стала об’єктом ґрунтовного дослідження як у наукових працях радянської історіографії, так і за часів сучасного формування історичної науки. Питання історії Горлівки в роки Другої світової війни, створення промислової площадки між окремими районами міста так і не стали темою окремих наукових розвідок. Це питання у своїх краєзнавчих працях розглядали І. Павлик, П. Жеребецький, А. Шевченко [1]. Найбільш ґрунтовною роботою є нарис і документи, які дозволяють по-новому побачити проблему, що вивчається, авторами яких є В. Сусліков та Д. Титаренко [2].

Метою цієї наукової розвідки є гостра необхідність подолання існуючих старих радянських стереотипів, правдивого й об’єктивного зображення

проблем періоду на початковому етапі війни, а точніше в 1940–1941 роках, у населених пунктах, які входили до складу Горлівки.

Адміністративно Горлівка на початку 1941 р. визначалася як місто обласного підпорядкування та центру Горлівського району, для якого цей рік мав стати ключовим у складному процесі адміністративно-територіальних перетворень, розпочатих ще у 30-ті роки.

Саме створена у вересні 1930 р. шляхом простого об'єднання Петровського (Микитівського) та Залізничанського районів, Горлівка, як нова адміністративна одиниця, отримала у своє підпорядкування величезну територію у 1233,3 км², на якій було 12 селищних та рудничних Рад, що включали ще й 18 сільських [3].

Існування подібного утворення було викликано необхідністю мати постійний робочий, «пролетарський» контроль над сільськими районами, які опиралися проведенню колективізації на містах.

Утворення 2 липня 1932 р. Сталінської області супроводжувалося декларованим перетворенням Горлівської районної ради на міську (що відбулося трохи раніше – 4 квітня того ж року), але в реальності статус району зберігався за цією територією протягом усіх 1930-х рр.

Після завершення колективізації було розпочато процес поступового «урізання» Горлівського району, спочатку за рахунок території окремих сільських Рад, а в 1936 р., з виведенням з його складу території Дзержинська і навколишніх селищ, район фактично поділили навпіл.

Набуття Ново-Горлівкою, Комсомольськом та Калінінським статусу міст, а також утворення 13 лютого 1940 р. відповідних партійних комітетів остаточно заплутало ситуацію – у межах міста обласного підпорядкування існувало ще чотири міста з окремими органами влади.

Намагаючись подолати таке складне і невизначене становище, у квітні 1941 р. обком Сталінської області запропонував створити три внутрішні міські райони, підпорядковані Горлівській міській Раді. Партійні рішення формально закріпили указом Президії Верховної Ради УРСР від 16 червня 1941 р. Цим наказом було позбавлено Калінінськ, Комсомольськ та Микитівку статусу міст та розподілено територію Горлівки на три внутрішні райони, які існують і досі [4, с. 238]. Однак втілення указу відклалося аж до 1943 р., через початок війни. Отже, у нашому нарисі йтиметься мова про територію Горлівського району станом на червень 1941 р., загальним розміром у 433,7 км² та населенням приблизно в 220 000 осіб, з яких понад 40 тисяч були робітниками промислових підприємств [5].

Система міського управління Горлівки, як і загалом у СРСР, являла собою паралельно існуючі виконавчі органи влади – Ради, та реальні носії повноважень – партійні комітети. Виконавчий комітет Горлівської міської Ради з 1938 р.

очолював Степан Володимирович Судейко, а Горлівським міським комітетом КП(б)У так само з 1938 р. керував Олександр Олександрович Харченко.

Основними галузями економіки довоєнної Горлівки була видобувна (вугільні шахти, ртутний, доломітний та алебастровий комбінати), машинобудівна та хімічна промисловість. Найбільш потужну галузь економіки Горлівського району складала вугільна промисловість, представлена у передвоєнні роки трестом «Артемвугілля», який, у свою чергу, складався з трестів «Горлівськвугілля» та «Калінінвугілля» і об'єднував 12 вугільних шахт.

У четвертому кварталі 1941 р. до них мали додатися ще дві – № 4–5 та «Ново-Кондратьєвська» – з запланованою потужністю по 3000 тонн на добу, однак, з цілком зрозумілих причин, обидві шахти навіть не встигли отримати необхідного обладнання та постійних надшахтних будівель [6].

До тресту «Горлівськвугілля» входили 5 великих шахт із видобутком за 1940 рік:

- шахта «Кочегарка» – 983 788 тонн на рік (30 % від загального видобутку тресту);
- шахта «Комсомолец» – 729 476 тонн (22 %);
- шахта № 5 ім. В.І. Леніна – 740 296 тонн (22,5 %);
- шахта № 19-20 – 703 865 тонн на рік, або 21,5 %.
- шахта «Рудуч» 2 – 128 376 тонн (4 %).

Отже, без урахування відсутніх відомостей по Микитівській групі дрібних копалень, річний видобуток вугілля тресту «Горлівськвугілля» за 1940 рік склав 3 285 801 тонну [7].

До тресту «Калінінвугілля» входило 7 шахт, видобуток вугілля якими у 1940 році склав:

- шахта ім. М. Румянцева – 900 347 тонн, або 29,7 % від загального (але відомості щодо належності шахти у 1941 р. саме до цього тресту мало-вірогідні);
- шахта ім. М.І. Калініна – 862 500 тонн (28,5 %);
- шахта ім. Сталіна – 655 494 тонни (21,6 %);
- шахта Кондратьєвка – 473 601 тонна (15,6 %);
- шахта Підземгаз – 468 880 тонн (15,5 %);
- шахта Олександр-Захід – 270 009 тонн (8,9 %);
- шахта №8 (стара) – 235 266 тонн, тобто 7,8 %.

Отже, в цілому за 1940 рік трестом «Калінінвугілля» видобуто 3 030 100 тонн вугілля [8].

Місячний видобуток вугілля за червень 1941 року склав 279 629 тонн по шахтах «Горлівськвугілля» та 342 919 тонн по шахтах «Калінінвугілля» (без даних по шахті «Олександр-Захід»). У цей самий час у вугільній галузі міста

було зайнято 27 174 особи, з яких на підземних роботах працювало 17 705, з-поміж яких – 3 811 вибійників [9].

Що стосується загального стану забезпечення тресту «Артемвугілля» у передвоєнні роки, то датована вереснем 1940 р. доповідна записка змальовує досить сумну картину, з якої, окрім звичних фактів відсутності лісу для кріплення, транспорту, освітлювальних приладів тощо, найбільше впадає в очі фраза такого змісту: «навіть цвяхи на шахтах тресту відсутні...» [10]. Звіти вказують також і на низький рівень механізації шахт Горлівки.

У червні 1941 р. часткове використання ручної праці при видобутку вугілля спостерігалось лише по шахті № 8 ім. Сталіна (приблизно 10,5% від загального), на всіх інших копальнях праця вибійника мала стовідсоткове забезпечення пневматичними молотками.

Але картина застосування прогресивнішої гірничої техніки виглядає скромно – важкі врубові машини у кількості 14 штук були встановлені лише на шести шахтах міста, а роботу їх впевнено можна вважати неефективною. Так, підтвердженням цьому є те, що станом на червень 1941 р. зі встановлених врубових машин 6 було у ремонті чи у простой, а з 8 «працездатних» машин жодна не використовувалася на повну потужність (виконання плану видобутку складало від 12,6% по шахті «Кочегарка» до 92% по шахті № 9) [11].

На жаль, окрім цього, механізація праці не розповсюджувалася за межі забою. Підземна відкатка подекуди залишалася кінною, оскільки кількість електровозів (148 машин різних типів, в середньому по 10–15 на одну шахту) була недостатньою.

Роботи на поверхні, особливо відкатка та сортування вугілля, майже цілком здійснювалися вручну, часто з використанням праці жінок. Зважаючи, що виробник гірничої техніки – Горлівський машинобудівний завод ім. С.М. Кірова – знаходився практично поряд із шахтами, а, отже, і консультації фахівців, і обслуговування машин були доступні, але спадає на думку, що керівництво як шахт, так і трестів, більше переймалося рівнем видобутку вугілля, ніж питаннями механізації, та й надійність вітчизняного обладнання залишала бажати кращого.

Машинобудівна галузь промисловості в Горлівці була представлена заводом ім. С.М. Кірова, який випускав шахтне обладнання. Станом на 1940 р. завод займав територію виробничих площ обсягом в 54698 м², 5386 працівників (з них 4119 осіб робочих професій та 619 осіб інженерно-технічного персоналу).

Завод протягом року випустив 746 важких врубових машин ГТК-3, 1679 насосів різних типів, 1316 корпусів моторів, 77 вентиляторів та на 17 тисяч карбованців запчастин для різного гірничого обладнання. Валова продукція машзаводу за 1940 рік склала 76 139 000 карб., товарна – 70 551 000 карб. [12].

Хімічну промисловість презентували Азотно-туковий завод ім. С. Орджонікідзе, Ново-Горлівський та Микитівський коксохімічні заводи, що давали до 6 тисяч тонн коксового вугілля на добу, та завод Наркомату боєприпасів № 64.

Азотно-туковий завод був одним із найбільших підприємств у галузі, на ньому працювало 8 тисяч робітників. Його основна продукція – аміак, аміачна вода та аміачна селітра, міцна та слабка азотна кислоти, сірчана кислота, балонний кисень. Завод мав основні цехи № 1–12, цех СКБ, парокотельню, електроцех, потужну ремонтну майстерню, крім того, протягом 1941 р. планувалося запустити в експлуатацію новий цех № 3679, змонтувати установку регенерації газойля, переобладнати електричну та механічну майстерні [13].

Завод Наркомату боєприпасів № 64 мав виробляти до 36000 тонн сульфітного (для оборонних потреб) та сирого (для шахтної вибухівки) тринітротолуолу на рік. Однак погана виробнича дисципліна та постійні перебої у забезпеченні сировиною призвели до того, що у 1940 р. завод виконав план з валової продукції лише на 67,9% (а по військових замовленнях – на 55,7%) [14].

Окрім названих підприємств, у Горлівці працювали Микитівський доломітний та алебастровий заводи, Центральна електростанція потужністю у 12000 кіловат, у III кварталі 1941 р. планувався до запуску завод залізобетонних труб [15].

Місцева промисловість Горлівки складалася з:

- двох комунальних шахт («Солідарність Донбасу» та «Жовтнева революція»);
- дрібних напівкустарних підприємств – механічної майстерні (цеха – годинниковий, точної механіки, нікелювальний, з ремонту гармонік, модельний та механічний);
- чавунно-ливарного заводу при ГМЗ, чотирьох годинникових майстерень, хімічного комбінату та меблевої фабрики;
- підприємств будівельного профілю (цегляного заводу, піщаних та вапнякових кар'єрів);
- швацької майстерні.

Кооперативна промисловість об'єднувалася у шість артілей («Прогрес», «Червоний Жовтень», «Червона Зоря», ім. Комінтерна, Коопхудожник та Транспортбуд) [16].

У сільському господарстві Горлівського району в 1941 р. використовувалося 23365 га оранки, з яких колгоспами – 4239 га та радгоспами і підсобними господарствами підприємств – 19124 га. Головними культурами були зернові та кормові, земельної площі під овочі було зайнято близько 2%, і під картоплю – близько 3%. Поголів'я худоби на 1 жовтня 1941 р. мало такий вигляд: великої рогатої худоби – 4912 голів, коней – 1686 голів, свиней – 19839 голів,

дрібної рогатої худоби – 1 342 голови, птахів – 8 870 штук та 742 бджолиних родини на пасіках [17].

Місто мало більш-менш впорядковану центральну частину та досить занедбані окраїни. Близько 30 км. складала протяжність брукованих вулиць та тротуарів. Каналізація була виключно тільки в центральній частині Горлівки. Централізований водогін було збудовано в центрі і також у Микитівці. Тоді як інші райони міста користувалися вуличною водогінною мережею та вигрібними ямами.

Дуже гостро стояла в місті житлова проблема. Так, на селищі шахти «Кочегарка» у 1941 р. повністю житлом було забезпечено тільки біля 5% населення, середній розмір житлової площі на одну особу складав 3,75 м² при нормі у 6 м² [18.]

У Горлівці нараховувалося 50 шкіл (разом із сільськими – 74), з яких 27 – з повною та неповною середньою освітою. 23 школи були з початковою. У школах навчалося близько 24,5 тисячі учнів. Також у місті працювали: гірничий технікум і медична школа, гірничопромислове училище та ФЗУ. Було відкрито 4 палаци культури, 11 клубів. У 1940 р. в Горлівці було відкрито український драматичний театр [19].

Отже, підводячи підсумки, необхідно зазначити, що Горлівський район у 1940-му – першій половині 1941 р. являв собою адміністративну одиницю з доволі потужним індустріальним потенціалом (з переважанням видобувної, машинобудівної та хімічної промисловості) і водночас непропорційно слабким сільським господарством та легкою промисловістю, кволюю соціальною інфраструктурою.

SUMMARY

The purpose of this scientific investigation is the need to overcome the existing old Soviet stereotypes, and an objective depiction of the problems in the settlements that were part of the town of Horlivka in 1940-1941. The author reveals some problems of the industrial and social infrastructure in the town using of a wide range of archival materials and statistical data. During this period, administrative reformation was continued in Horlivka, the town was divided into three districts, old industrial enterprises were being improved, new ones were being opened, but the social sphere remained weak. The town was an administrative unit with a fairly strong industrial potential (with a predominance of mining, machine-building and chemical industries) and at the same time with disproportionately weak agriculture and light industries, and weak social infrastructure.

Keywords: Horlivka, mine reconstruction, water supply, park, social structure.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Павлик И.С. Горловка. Историко-экономический очерк. Донецк : «Донбасс», 1971; Жеребечкий П.И. Горловка. Научно-публицистические очерки. Донецк : Издательское предприятие КП «Регион», 2001; Жильцов И.А. Горловка. Путеводитель. Донецк : Донбасс, 1980; Шевченко А.В. Як починалася Горлівка. Горловка, 1997.
2. Сусликов В. С., Титаренко Д. М. Горлівка в період Великої Вітчизняної війни та перші повосенні роки (1941-1950): історичний нарис та джерела / В. С. Сусликов, Д. М. Титаренко. Донецьк: Норд-прес, 2010.
3. ДОДА, ф. Р-4301, оп. 1, спр. 1, лл. 78-84.
4. Історія Горлівки в документах і матеріалах. Частина перша / Упоряд. Сусликов В. С., Шевлякова Т. Ю., Маслова Л. В., та ін. Горлівка : Поліпрес, 2007.
5. ДОДА, ф. 326, оп. 1, спр. 1926, арк. 49.
6. Там само, ф. 326, оп. 2, спр. 301, арк. 2-3.
7. Там само, ф. Р-4301, оп. 1 дод., спр. 1, арк. 78-84.
8. Там само, ф. Р-5337, оп. 1, спр. 176, арк. 1, 6-7.
9. Там само, ф. Р-4301, оп. 1 дод, спр. 2, арк. 189, 192, 195, 198, 201, 204; ф. Р5337, оп. 1, спр. 1, арк. 6, 12, 15, 18, 21.
10. Там само, ф. 232, оп. 2, спр. 361, арк. 60-62.
11. Там само, ф. Р-4301, оп. 1 дод, спр. 2, арк. 187-202, ф. Р-5337, оп. 1, спр. 1, арк. 1-21.
12. Там само, ф. 232, оп. 8, спр. 173, арк. 53-55, 65.
13. Там само, ф. 326, оп. 1, спр. 1943, арк. 1, 45; оп. 2, спр. 97, арк. 17; спр. 48, арк. 176.
14. Там само, ф. 232, оп. 2, спр. 361, арк. 32-33; ф. 326, оп. 5, спр. 46, арк. 46-49.
15. Там само, ф. 326, оп. 1, спр. 1926, арк. 49-51.к
16. Там само, ф. Р-4649, оп. 1, спр. 10, ар. 103-104.
17. Там само, ф. 232, оп. 8, спр. 222, арк. 125.
18. Там само, ф. 326, оп. 1, спр. 1926, арк. 49-55.
19. Там само, ф. 326, оп. 2, спр. 48, арк. 172.

REFERENCES

1. Pavlik, I. S. (1971). *Gorlovka. Istoriko-ekonomicheskii ocherk [Gorlovka. Historical and economic essay]*. Donetsk: «Donbass» [in Russian];
2. Zherebetskii, P. I. (2001). *Gorlovka. Nauchno-publitsisticheskie ocherki [Gorlovka. Scientific and journalistic essays]*. Donetsk: Izdatelskoe predpriiatie KP Region [in Russian];
3. Zhiltsov, I. A. (1980). *Gorlovka. Putevoditel [Gorlovka. Guidebook]*. Donetsk: Donbass [in Russian];
4. Shevchenko, A. V. (1997). *Yak pochynalasia Horlivka [How Horlivka began]*. Horlivka [in Ukrainian].

5. Suslykov, V. Ye., & Tytarenko, D. M. (2010). *Horlivka v period Velykoi Vitchyznianoï viiny ta pershi povienni roky (1941–1950): istorychnyi narys ta dzherela [Horlivka during the Great Patriotic War and the first postwar years (1941–1950): historical sketch and sources]*. Donetsk: Nord-pres [in Ukrainian].
6. DODA, f. R-4301, op. 1, spr. 1, ll. 78–84 [Donetsk Regional State Archives (DRSA), fund R-4301, description 1, file 1, pp. 78–84]. [in Ukrainian].
7. Suslykov, V. Ye., Shevliakova, T. Yu., Maslova, L. V. et al. (Cmps). (2007). *Istoriia Horlivky v dokumentakh i materialakh. Chastyna persha [History of Horlivka in documents and materials. Part one]*. Horlivka: Polipres [in Ukrainian].
8. DODA, f. 326, op. 1, spr. 1926, ark. 49 [DRSA, fund 326, description 1, file 1926, p. 49]. [in Ukrainian].
9. *Tam samo*, f. 326, op. 2, spr. 301, ark. 2–3 [Ibid., fund 326, description 2, file 301, pp. 2–3]. [in Ukrainian].
10. *Tam samo*, f. R-4301, op. 1 dod., spr. 1, ark. 78–84 [Ibid., fund R-4301, description 1 additional, file 1, pp. 78–84]. [in Ukrainian].
11. *Tam samo*, f. R-5337, op. 1, spr. 176, ark. 1, 6–7 [Ibid., fund R-5337, description 1, file 176, pp. 1, 6–7]. [in Ukrainian].
12. *Tam samo*, f. R-4301, op. 1 dod, spr. 2, ark. 189, 192, 195, 198, 201, 204; f. R-5337, op. 1, spr. 1, ark. 6, 12, 15, 18, 21 [Ibid., fund R-4301, description 1 additional, file 2, pp. 189, 192, 195, 198, 201, 204; fund R-5337, description 1, file 1, pp. 6, 12, 15, 18, 21]. [in Ukrainian].
13. *Tam samo*, f. 232, op. 2, spr. 361, ark. 60–62 [Ibid., fund 232, description 2, file 361, pp. 60–62]. [in Ukrainian].
14. *Tam samo*, f. R-4301, op. 1 dod, spr. 2, ark. 187–202, f. R-5337, op. 1, spr. 1, ark. 1–21 [Ibid., fund R-4301, description 1 additional, file 2, pp. 187–202; fund R-5337, description 1, file 1, pp. 1–21]. [in Ukrainian].
15. *Tam samo*, f. 232, op. 8, spr. 173, ark. 53–55, 65 [Ibid., fund 232, description 8, file 173, pp. 53–55, 65]. [in Ukrainian].
16. *Tam samo*, f. 326, op. 1, spr. 1943, ark. 1, 45; op. 2, spr. 97, ark. 17; spr. 48, ark. 176 [Ibid., fund 326, description 1, file 1943, pp. 1, 45; description 2, file 97, p. 17; file 48, p. 176]. [in Ukrainian].
17. *Tam samo*, f. 232, op. 2, spr. 361, ark. 32–33; f. 326, op. 5, spr. 46, ark. 46–49 [Ibid., fund 232, description 2, file 361, pp. 32–33; fund 326, description 5, file 46, pp. 46–49]. [in Ukrainian].
Tam samo, f. 326, op. 1, spr. 1926, ark. 49–51.k [Ibid., fund 326, description 1, file 1926, pp. 49–51.kj]. [in Ukrainian].
Tam samo, f. R-4649, op. 1, spr. 10, ar. 103–104 [Ibid., fund R-4649, description 1, file 10, pp. 103–104]. [in Ukrainian].
Tam samo, f. 232, op. 8, spr. 222, ark. 125 [Ibid., fund 232, description 8, file 222, p. 125]. [in Ukrainian].
18. *Tam samo*, f. 326, op. 1, spr. 1926, ark. 49–55 [Ibid., fund 326, description 1926, pp. 49–55]. [in Ukrainian].

19. *Tam samo, f. 326, op. 2, spr. 48, ark. 172 [Ibid., fund 326, description 2, file 48, p. 172]. [in Ukrainian].*

Одержано редколегією 22.12.2022 р.

Прийнято до друку 15.11.2023 р.

DOI: 10.61655/2708-1249.5(13).2023.139-145

УДК 929 «2022»

Лусак Т.К.

ВИПУСКНИК СЛОВ'ЯНСЬКОГО КОЛЕДЖУ – ОБОРОНЕЦЬ МАРІУПОЛЯ

Стаття висвітлює сучасні події російсько-української війни. На прикладі випускника коледжу створюється картина протистояння українців «братній» навалі. Авторка використовує метод біографістики, який надає можливість на подіях життя однієї людини відтворити історичний фон основних подій, надати історичний портрет людини на тлі епохи.

Метою статті є дослідження участі випускника коледжу Богдана Грищенкова в обороні міста Маріуполя та перебування його у полоні рашистів. Активно залучаються усні історичні матеріали, що підтверджує дієвість та важливість методу усної історії в сучасному історіописанні. У роботі піднімаються важливі проблеми відповідальності за скоєні воєнні злочини, необхідність вшанування пам'яті полеглих учасників війни та поважного ставлення як окремої людини, так і суспільства в цілому до її ветеранів. Книга випускників коледжу, яку готують до ювілею закладу освіти, стане одним із проявів такого шанування.

Ключові слова: оборона Маріуполя, бригада «Азов», військовополонені, Книга випускників.

Історична довідка. Батальйон «Азов» було створено 05 травня 2014 року у м. Бердянськ як батальйон патрульної служби поліції особливого призначення МВС на підставі рішення Міністерства внутрішніх справ України.

17 вересня 2014 року наказом міністра внутрішніх справ України батальйон «Азов» було реорганізовано та розширено до складу полку поліції особливого призначення «Азов» МВС.

11 листопада міністром внутрішніх справ України було підписано наказ про переведення полку «Азов» до складу Національної гвардії України з подальшою доукомплектацією його до бойового стандарту бригад Національної гвардії, як окремий загін спеціального призначення «Азов» військової частини 3057 Національної гвардії України.